

شهید رجایی در سالگرد گذشت دکتر مصدق بررسی کرد:

علل شکست مصدق

متن پیش رو بخشی از سخنرانی شهید رجایی، نخست‌وزیر وقت، در تاریخ ۱۴ اسفند ۱۳۵۹ است، که به نقل از روزنامه اطلاعات تقدیم حضورتان می‌شود.

انگیزه اصلی مردم

در دوره مبارزه ملی مردم زیادی به دنبال حرکت مبارزاتی آن زمان، رهبری سران ملی را پذیرفتند به امید اینکه آرمان‌های خود را در این حرکت بیابند؛ انگیزه اصلی مردم در آن زمان همان ملی کردن صنعت نفت بود و تمام در دیوار شهرها با این شعار که «صنعت نفت ملی باید گردد» پر شده بود و این یک انگیزه اقتصادی در مبارزه بود و مردم به دنبال تحقق این آرمان در اجتماعات شرکت می‌کردند و شعار می‌دادند، تا اینکه مسأله ملی شدن نفت کم‌کم به صورت یک شعار مبارزاتی میان مردم در آمد و مردم برای تحقق آرمان خود شعار «مصدق پیروز است» را سر می‌دادند.

نتیجه اعتقاد به تعدد رهبر

در دوران مبارزه ملی اولاً شعارها تنها به ملی شدن صنعت نفت محدود می‌شد و ثانیاً مردم فکر می‌کردند تنها دشمن ما انگلیس است و این پیش تا حدود زیادی از نقص در تشخیص دشمن و خواسته‌های مردم برخوردار بود، زیرا مردم ما خواسته‌های بیشتری و دشمنان بیشتری داشتند و اشکالی که در آن زمان وجود داشت، این بود که رهبران [سران ملی] ما در آن زمان پیوندی را که می‌بایست با مردم داشته باشند نداشتند، زیرا عده‌ای فکر می‌کردند مصدق رهبر سیاسی و کاشانی رهبر مذهبی است و این اعتقاد به تعدد رهبر، حکایت از جدایی مذهب از سیاست در بینش رهبران آن زمان داشت و این در حالی بود که رهبری سیاسی، به تنهایی قادر نبود تمامی مردم کشور ما را به حرکت وادارد.

لزوم توجه به بعد مذهبی

مردم ما وقتی در زمان مصدق کم‌کم رهبران سیاسی را شناختند و دیدند که آنها قادر نیستند بُعد مذهبی خواسته‌هایشان را برآورده کنند، کم‌کم از آنها سرد شدند و ما امروز باید در تحلیل حرکت مردم و نهضت ملی در آن زمان چگونگی مسأله رهبر و رهبری را مدنظر قرار دهیم؛ ما دیدیم که رهبران [سیاسی] در آن زمان قادر نبودند رودر روی طاغوت قرار گرفته و با او مبارزه کنند. امروز هم اگر ما دچار یک چنین مشکلی شویم و نتوانیم به بعد مذهبی خواسته‌های مردم پاسخ گوئیم هرگز نخواهیم توانست انقلاب را پیش ببریم.

اتحاد و یکپارچگی میان ملت

یکی از دلایل شکست نهضت ملی، عدم اتحاد لازم و یکپارچگی میان ملت بود و ما دیدیم که چگونه بعضی از گروه‌ها [افراد وابسته به حزب توده] کوشیدند تا کارخانجات را به اعتصاب بکشانند و مدارس را تعطیل کنند؛ این گروه‌ها سعی داشتند مردم ما را از زیر یوغ انگلیس درآورده و به زیر یوغ شوروی بکشانند.

خیانت‌های افراد متخصص بی‌ایمان

زمینه دیگری که موجب شکست دکتر مصدق شد، این بود که او از افراد خائن و طاغوتی در کارها استفاده می‌کرد و وقتی به او گفتند فلانی خائن است، مصدق به عنوان اینکه تخصص دارد وی را بر سر کار قرار می‌داد و ما در آن زمان شاهد خیانت‌های افراد متخصص بی‌ایمان بودیم و به همین منظور امروز ما می‌گوییم کسانی که در مصدر کارهای کلیدی قرار می‌گیرند ابتدا باید فردی معتقد و مؤمن و مکتبی باشند، آنگاه متخصص.

حاصل توجه بیش از حد به مجامع بین‌المللی

توجه بیش از حد دکتر مصدق به مجامع بین‌المللی و قراردادهای بین‌المللی، عامل دیگری از شکست وی بود. از مجامع بین‌المللی چیزی عاید ما نمی‌شود و وقتی من برای شرکت در سازمان ملل عازم بودم و خدمت امام رفتم و کسب تکلیف کردم، امام فرمودند از این مجامع چیزی عاید ما نمی‌شود.

حمله و تخریب می‌شود تا آنجا که در قیام ۳۰ تیر ۱۳۳۱ دکتر روزنامه توسط دار و دسته محمد دهبیم، که از سرکردگان فدایی شاه بود، مورد تعرض قرار می‌گیرد. متعاقباً آیت‌الله کاشانی پیشوای مذهبی نهضت نفت طی نامه‌ای به شادروان سیداسماعیل پیمان مدیر مبارز روزنامه مهد آزادی از خدمات و مبارزات مهم مهد آزادی در یاری رساندن به پیروزی نهضت ملی نفت قدرانی می‌نماید.

پیروزی مردم در نهضت نفت

مهد آزادی، با درج پیام آیت‌الله کاشانی به مناسبت پیروزی مردم در نهضت نفت، در اولین شماره بعد از پیروزی نهضت می‌نویسد: «به کوری چشم اخلالگران و به‌رغم عمال و ایادی پست کمپانی نفت بر اثر مبارزات دامنه دار رجال برجسته ایران، صنعت نفت در سراسر کشور ایران ملی اعلام شد.» مهد آزادی در نتیجه مبارزات مستمرش یکی از هدف‌های عوامل دربار برای

منبع: ایران و استعمار انگلیس، جلد سوم، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی، ۱۳۹۳

کار بسیار بزرگی است

فرمودند، بعد عرض کردیم: «مژده‌ای داریم و آن این است که کمیسیون نفت مجلس، ملی شدن صنعت نفت را تصویب کرده است و ما فکر کردیم تا خیر به شما برسد طول می‌کشد، لذا با عجله آمدم خدمتتان تا این خبر را برسانیم.» ایشان دعا فرمودند و گفتند: «کار بسیار بزرگی است، من خیلی خوشحال شدم، شاید اگر فردا خبر به من می‌رسید این اثر نداشت. امروز جلساتی داریم که می‌توانیم در این جلسات درباره این خبر مهم صحبت کنیم.» بعد گفتند: «ما امروز آش داشتیم، اگر آقایان آش میل دارند همین جا بیاورند و شماها میل کنید.» چند کلمه هم نصیحت فرمودند.

روز جمعه ۲۹ اسفند من به اتفاق تعدادی از دوستان به سمت قم حرکت کردیم. در حدود ساعت یک و نیم به قم رسیدیم. اول عرض ارادتی خدمت حضرت معصومه (علیها السلام) کردیم و سپس به دیدار مرحوم آیت‌الله حاج سیدمحمدتقی خوانساری رفتیم. ایشان و آیت‌الله صدر در قم، پشتوانه اصلی حرکت اسلام خواهی و حرکت مذهبی بودند، همان طور که در تهران نیز آیت‌الله کاشانی و تعدادی از برجستگان از علما رهبر بودند. خدمتکار ایشان رفت و ورود ما را اطلاع داد و گفت: آقا الان با کسی ملاقات نمی‌کنند.» گفتیم: «بگوئید از تهران آمدند.» رفت و برگشت و گفت: «اجازه ملاقات دادند.» خدمت ایشان رسیدیم. تفقدی

کارشکنی‌ها برای این طرح خصوصاً از سوی رزم آرا بسیار زیاد بود تا اینکه عزیزان فدایی اسلام در رابطه با رزم آرا وظیفه خودشان را انجام دادند. رزم آرا که در خاک و خون غلتید، همان روزها دکتر مصدق و اعضای جبهه ملی، که در این زمان هم هنوز بخش ملی و مذهبی آن با هم فعالیت دارند، در مجلس طی جلساتی در عصر، غروب و فردای همان روز یعنی ۲۹ اسفند، زیر فشار و با حضور فدائیان اسلام، ملی شدن صنعت نفت را تصویب کردند